

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

ШЕКАРАЛЫҚ АЙМАҚТАРДАҒЫ МИГРАЦИЯЛЫҚ ПРОЦЕССТЕР

Ақберген Алишер Нұрлыбекұлы

Ali_akb2001@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Әлеуметтану мамандығының магистрі,

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Байгабылов Нурлан Оралбаевич

Мақалада Қазақстан мен Ресей мысалында шекара маңындағы көші-қон мәселесі қарастырылады. Нақтырақ айтсақ, бұл көші-қонды басқару, мигранттардың араласуы, соңғы жылдардағы мигранттар ағыны және оларды қалай реттеу керек. Мақаланың мақсаты Қазақстан мен Ресейдің шекаралас аумақтарындағы көші-қон саласындағы ағымдағы жағдайды зерттеумен, сондай-ақ көші-қонды тиімді басқару үшін ұсынымдар мен стратегияларды әзірлеумен байланысты. Сондай-ақ, мақалада шекара маңындағы аумақтардағы көші-қон процестеріне әсер ететін саяси, экономикалық, әлеуметтік және мәдени факторларды талдау және көші-қонды басқаруға қатысты заманауи сын-қатерлер мен мәселелер қарастырылған. Зерттеу объектісі Қазақстан мен Ресей арасындағы шекара маңындағы аумақта болып жатқан көші-қон процестері.

Мақала аясында қарастырылуы мүмкін негізгі мәселелер мыналарды қамтиды:

- Шекара маңы аумағындағы көші-қон процестеріндегі ағымдағы ахуал мен трендтерге шолу;
- Экономикалық, әлеуметтік, саяси және т. б. сияқты шекара маңындағы аумақтағы көші-қонға әсер ететін факторларды талдау.;
- Шекара маңы аумағындағы көші-қонды басқарудың қолданыстағы жүйесін және оның тиімділігін бағалау;
- Шекара маңындағы аумақта көші-қонды басқару жүйесін жақсарту үшін ұсыныстар мен ұсынымдар әзірлеу.

Қазақстан мен Ресейдің шекаралас аумағындағы көші-қонды басқару екі ел үшін де маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Ресей мен Қазақстанның ұзындығы 7 мың шақырымнан асатын ортақ шекарасы бар, ол бойынша күн сайын адамдар мен жүктердің едәуір ағыны жүреді. Соңғы жылдары екі ел арасындағы көші-қон ағыны күшейе түсті.

Қазақстан мен Ресей көші-қонның жағымсыз салдарын азайту және мигранттардың әлеуметтік-экономикалық жағдайларын жақсарту үшін көші-қонды басқару саласында үнемі өзара іс-қимыл жасайды. Көші-қонды басқарудың негізгі нүктелері шекараны бақылау, Ақпарат алмасу және іс-әрекеттерді үйлестіру болып табылады.

Көші-қонды басқарудағы маңызды құралдардың бірі-заңнама. Екі елде де мигранттардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз ететін және заңсыз қоныс аударудың алдын алатын көші-қонды құқықтық реттеудің тиімді жүйесі болуы керек. Қазақстанда «көші-қон туралы» заң жұмыс істейді, ол көші-қонды бақылау рәсімдерін және шетелдік азаматтар үшін жұмысқа рұқсат беруді реттейді. Ресей өз кезегінде шекара маңындағы аумақтарды бақылауды күшейтуге және шекарадан заңсыз өтудің алдын алуға бағытталған бірқатар заңнамалық өзгерістерді қабылдады.

Сонымен қатар, көші-қонды басқару саласындағы халықаралық ынтымақтастықты дамыту, сондай-ақ мигранттардың құқықтарын қорғауға және көші-қон қызметтерін көрсетуге жауапты институттарды нығайту маңызды. ТМД шеңберінде көші-қонды басқару және тәжірибе алмасуға жәрдемдесу жөніндегі күш-жігерді үйлестіруге бағытталған өңірлік көші-қон бағдарламасы құрылды.

Қазақстан мен Ресейдің шекаралас аумағындағы көші-қонды басқарудың негізгі проблемаларының бірі заңсыз көшу болып табылады. Шекарадан заңсыз өткен адамдар көбінесе зорлық-зомбылықтың, қанаудың және олардың құқықтарын бұзудың басқа

түрлерінің құрбаны болады. Заңсыз көші-қонның алдын алу және шекарадан өтудің заңсыз арналарымен күресу үшін шаралар қабылдау маңызды.

Тағы бір маңызды міндет-мигранттардың құқықтарын қорғау. Мигранттар көбінесе жұмыс орындарында кемсітушілікке, зорлық-зомбылыққа және қанауға тап болады. Мигранттар үшін тең құқықтар мен мүмкіндіктерді қамтамасыз ететін жағдайлар жасауға жәрдемдесу, сондай-ақ оларға медициналық қызметтерге, білімге және баспанаға қол жеткізуге мүмкіндік беру маңызды.

Екінші жағынан, көші-қон екі мемлекеттің экономикасының дамуына оң үлес қоса алады. Мигранттар еңбек нарығына, саудаға және экономиканың басқа салаларына айтарлықтай әсер етуі мүмкін. Мигранттардың экономика мен қоғамға интеграциялануы үшін жағдай жасауға жәрдемдесу, сондай-ақ өңірлердің әлеуметтік-экономикалық дамуын қолдау маңызды.

Қазақстан мен Ресейдің шекаралас аумақтарындағы көші-қонды басқаруды жақсарту үшін бірқатар қосымша шараларды қарастыру қажет.

- Бірінші шара ақпараттық науқанды жақсарту болуы мүмкін. Қазақстан мен Ресей мигранттарға көші-қон процесін және онымен байланысты тәуекелдерді түсінуге көмектесу үшін ақпараттық кампаниялар жүргізуі тиіс. Бұл науқандар мигранттардың құқықтарын мен міндеттерін, сондай-ақ екі елде де қол жетімді мүмкіндіктерді түсіндіруі керек.

- Екінші шара мигранттарға жұмысқа рұқсат алу процесін жеңілдету болуы мүмкін. Көптеген мигранттар заңсыз көші-қон мен қанауға әкелуі мүмкін жұмысқа рұқсат алуда қиындықтарға тап болады. Жұмысқа рұқсат алу процесін жеңілдету заңсыз көші-қонды азайтып, мигранттар үшін жұмыс жағдайын жақсартуы мүмкін.

- Үшінші шара көші-қонды бақылау және бақылау тетіктерін жақсарту болуы мүмкін. Қазақстан мен Ресей шекарадан өтудің заңсыз арналарын жоюды және заңсыз жұмыс берушілермен күресті қоса алғанда, заңсыз көші-қонға мониторинг пен бақылауды күшейтуге тиіс. Бұл сонымен қатар мигранттарды қанаудың алдын алуға және олардың өмір сүру және жұмыс жағдайларын жақсартуға көмектеседі.

- Төртінші шара екі елдің мемлекеттік органдары мен қоғамдық ұйымдары арасындағы ынтымақтастықты күшейту болуы мүмкін. Мемлекеттік органдар мен қоғамдық ұйымдар көші-қонды басқару және мигранттардың құқықтарын қорғау стратегиялары мен бағдарламаларын әзірлеу үшін бірлесіп жұмыс істеуі керек. Бұл сонымен қатар мигранттардың экономика мен қоғамға интеграциялануы үшін жағдай жасауға ықпал етуі мүмкін.

Тұтастай алғанда, Қазақстан мен Ресейдің шекаралас аумағындағы көші-қонды басқару күрделі міндет болып табылады, бірақ жоғарыда сипатталған шаралар жиынтығын қабылдау кезінде заңсыз көші-қонға қарсы күресте, көшіп-қонушылардың құқықтарын қорғауда және олардың интеграциялануы үшін жағдай жасауда елеулі прогреске қол жеткізуге болады.

Сонымен, Қазақстан мен Ресейдің шекаралас аумағындағы көші-қонды басқарудың маңызды аспектісі басқа елдермен ынтымақтастық болып табылады. Жаһандану мен көші-қон ағындарының ұлғаюына байланысты халықаралық ынтымақтастық көші-қонды басқаруда маңызды рөл атқарады. Қазақстан мен Ресей көші-қонды басқару және мигранттардың құқықтарын қорғау жөніндегі жалпы стратегиялар мен бағдарламаларды әзірлеу үшін басқа елдермен және өңірлік ұйымдармен жұмыс істеуге тиіс.

Сондай - ақ, көші-қон күрделі және көп қырлы процесс екенін және оны басқару ұзақ және тұрақты процесс екенін атап өткен жөн. Қазақстан мен Ресей әлемдік экономикадағы, саяси және әлеуметтік жағдайлардағы өзгерістерді, сондай-ақ көші-қонға байланысты жаңа сын-қатерлер мен тәуекелдерді ескере отырып, көші-қонды басқару стратегиялары мен бағдарламаларын үнемі жаңартып, жетілдіріп отыруы тиіс.

Биылғы жылы Ресей-Украина қақтығысына байланысты жағдай күрт өзгерді және елге 115-тен 200 мың адамға дейінгі әртүрлі мәліметтер бойынша бір уақытта дерлік кірді. Қазіргі уақытта біз көрші елден келген мигранттардың «екінші толқынын» көріп отырмыз. Алайда, екі көші – қон толқынының арасында белгілі бір айырмашылық бар, - дейді Әлемдік

экономика және саясат институтының сарапшысы Әлия Оразғалиева[1]. Шекара маңындағы аумақтарда көші-қон тақырыбы бойынша көптеген зерттеулер жүргізілді. Мысалы, Қазақстанда көптеген ғылыми және қоғамдық ұйымдар, соның ішінде "Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті" ғылыми-зерттеу институты, Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі жанындағы Экономика институты, Қазақстан кәсіпкер әйелдер қауымдастығы жанындағы Көші-қон орталығы және т. б. зерттеулермен айналысады.

Мұндай кіріспе мигранттардың "бірінші толқыны" негізінен жаңа жағдайларға оңай бейімделді деп болжауға мүмкіндік береді, бұл адамдар қысқа уақыт ішінде өз бетінше жұмыс пен баспана тапты немесе өз бизнесін осы жерден бастады. Біздің еліміз үшін бұл стресстік жағдай болғанымен, әкімшілік-бюрократиялық аппарат та, жалпы нарық та бұл тапсырманы оңай орындады. Мигранттардың «алғашқы толқыны» қазақстандықтардың қандай көңіл-күймен қарсы алынғанын атап өту маңызды. Ел халқы бұл жағдайға бейтарап-оң көзқараспен қарады, өйткені екі елден келген мигранттар бір жағынан соғыс босқындары, екінші жағынан бауырлас елдердің бұрынғы отандастары қуғын – сүргінге ұшырады, – деді Әлия Оразғалиева.

Біздің еліміздің халқы үшін мұндай көші-қон көрінісінің жағымды да, жағымсыз да жақтары болуы мүмкін. Позитивтердің арасында төлем қабілетті клиенттердің едәуір ағынын атауға болады, бұл бизнестің позициясын қолдайды, әсіресе пандемиядан кейінгі кезеңде. Сондай – ақ, жаңадан келген жоғары білікті мамандар мен тәжірибелі кәсіпкерлерге-құрылыс, NORECA және әсіресе біздің еліміздің билігі ставка жасайтын IT – салаларға байланысты бәсекеге қабілеттіліктің оң әсер ету мүмкіндігі, - деп атап өтті әлеуметтанушы.

Ресейде шекаралас аумақтардағы көші-қон саласындағы зерттеулер, соның ішінде Ресей стратегиялық зерттеулер институты, РФА әлеуметтану институты, РФА География институты және басқалары жүргізілуде.

Сонымен қатар, Халықаралық көші-қон ұйымы (ХКУ), Біріккен Ұлттар Ұйымы (БҰҰ), Еуропалық Одақ және басқалары сияқты халықаралық ұйымдар да шекара маңындағы аумақтарда көші-қонды басқару стратегияларын зерттеп, әзірлеуде.

Қазақстан мен Ресей арасындағы шекара маңындағы аумақтағы көші-қонның ағымдағы жағдайын талдау көші-қон процестері екі мемлекет үшін де өзекті мәселе болып қала беретінін көрсетеді. Статистикалық деректер шекара маңындағы аумақта мигранттардың саны жыл сайын артып келе жатқанын көрсетеді.

2022 жылдың 1 сәуірінен бастап ЖСН-ға Ресей Федерациясының 93 045 азаматы ие болды. 4 271 адам тұруға рұқсат алды, оның 116 – біздің этникалық қазақтар. Тұруға рұқсатқа келетін болсақ, онда ерекше тәртіп бар. Олардың әрқайсысы өзінің төлем қабілеттілігін растады. Азаматтықты ресімдеуге бізде 441 адам өтініш берді, оның 117 – і Ресей Федерациясынан келген этникалық қазақтар, сондықтан статистикалық деректер Қазақстан мен Ресей арасындағы шекара маңындағы аумақта көшіп-қонушылардың саны өсіп келе жатқанын көрсетеді, бұл көші-қонды басқару және соған байланысты сын-қатерлер мен проблемаларды шешу бойынша тиімді шараларды талап етеді [2].

ІІМ-нің ресми деректері бойынша бүгінгі таңда Қазақстанға жалпы 2 млн 414 мың Ресей азаматы кіріп, 2 млн 292 мың Ресей азаматы кетті. 21 қыркүйектен бастап Ресейде ішінара жұмылдыру басталғаннан бері бізге 420 000 орыс келді, олардың 310 000-ы кетті. 18-45 жас аралығында Ресей Федерациясының 221 068 азаматы, 46 жастан 60 жасқа дейін – 44 800 Ресей азаматы келді [3].

Ресейден Қазақстанға мигранттардың келуіне әсер ететін бірқатар факторлар бар. Олардың кейбіреулері экономикалық, әлеуметтік, саяси немесе жеке болуы мүмкін.

Негізгі экономикалық факторлардың бірі-Қазақстан мен Ресей арасындағы жалақы деңгейіндегі айырмашылық. Мысалы, Росстаттың мәліметтері бойынша, 2020 жылдың соңында Ресейдегі орташа жалақы айына шамамен 50 мың рубльді құрады, ал Қазақстанда бұл көрсеткіш шамамен екі есе аз болды. Осыған байланысты, Қазақстанның көптеген

азаматтары Ресейге ақша табуға барады, ал ресейліктер Қазақстанда жұмыс істеу үшін шекарадан өтеді [4].

Әлеуметтік тұрақтылық та маңызды фактор болып табылады. Ресейде жұмыссыздық, теңсіздік және кедейліктің жоғары деңгейі сияқты бірқатар әлеуметтік проблемалар бар, бұл Қазақстанға көші-қон ағынының ұлғаюына әкелуі мүмкін, мұнда жалпы экономикалық және әлеуметтік жағдай анағұрлым қолайлы [5].

Көші-қон процестерінде саяси факторлар да рөл атқаруы мүмкін. Мысалы, көші-қон заңнамасын өзгерту немесе тіркеу ережелерін қатайту екі ел арасындағы мигранттар ағынына әсер етуі мүмкін.

Сонымен, басқа елде туыстарының, достарының немесе таныстарының болуы, сондай-ақ жаңа тәжірибе алуға деген ұмтылыс сияқты жеке факторлар көші-қон ағынын ынталандыруы мүмкін.

Өткен жылы Ресейден Қазақстанға мигранттар ағынының басты факторы Ресей мен Украина арасындағы ауыр саяси ахуал болды. Осыдан кейін Ресейде 2022 жылдың қыркүйегінде ішінара жұмылдыру жарияланды. Мигранттар ағыны 2022 жылдың 24 ақпанында Ресейдің егеменді Украина аумағында әскери операциясының басталуынан бастап жеңіл көші-қон заңдары бар барлық посткеңестік елдерге күрт өсті.

2023 жылға Қазақстандағы көші-қон мәселелері бойынша кейбір заңнамалық актілер қайта қаралды. Атап айтқанда, виза алуды талап етпейтін тәртіппен елдерге келген көшіп келушілер үшін ҚР-ға келушілердің рұқсат етілген болу мерзімі, егер ҚР-ның тиісті тараппен немесе үкіметпен келісімінде өзгеше тәртіп белгіленбесе, әрбір кезең ішінде 180 күнтізбелік күн ішінде жиынтық 90 күнтізбелік күн, ҚР Мемлекеттік шекарасын кесіп өткен күннен бастап 30 күнтізбелік күн өткен соң аяқталады.

- Еуразиялық экономикалық одаққа мүше мемлекеттердің азаматтары үшін болу мерзімі – Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасын кесіп өткен күннен бастап 90 күнтізбелік күн өткен соң, әрбір кезең ішінде 180 күнтізбелік күн ішінде жиынтық 90 күнтізбелік күн.

- ҚР-ға келуге виза негізінде келген иммигранттар үшін-виза мерзімі өткеннен кейін. ҚР – да болудың өзге мерзімдерін айқындайтын ратификацияланған халықаралық шарттары бар мемлекеттердің азаматтары үшін-осы шарттарда көрсетілген мерзімдер өткеннен кейін. Уақытша тұруға рұқсат ресімдеген иммигранттар үшін-осы рұқсаттың қолданылу мерзімі өткеннен кейін.

- Қазақстан Республикасында болу мерзімін бұрын жол берілген бұзушылықтар үшін әкімшілік жауаптылыққа тартылған көшіп келушілер үшін – әкімшілік жауаптылыққа тарту туралы шешім шығарылғаннан кейін күнтізбелік он бес күн өткен соң.

- Қылмыстық құқық бұзушылық жасағаны үшін сотталған көшіп келушілер үшін – сот шешімі негізінде оларды шығарып жіберу жағдайларын қоспағанда, жаза өтелгеннен немесе жазадан босатылғаннан кейін күнтізбелік 10 күн өткен соң.

- ҚР-да тұрақты тұратын және ҚР-дан шетелге тұрақты тұрғылықты жерге кетуге құжаттарды ресімдеген көшіп келушілер үшін-құжаттарды ресімдегеннен кейін күнтізбелік 30 күн өткен соң •

- Қылмыстық іс жүргізу заңнамасында белгіленген тәртіппен оларға қатысты ҚР Қылмыстық кодексіне сәйкес ауыр немесе аса ауыр қылмыс деп танылған әрекеттер жасалғаны туралы хабарлаған көшіп келушілер үшін-ҚР Қылмыстық іс жүргізу заңнамасына сәйкес өтініш қаралғаннан кейін күнтізбелік 30 күн өткен соң.

- Қазақстан Республикасы соттарының үкімдері бойынша қоғамнан оқшаулауға байланысты емес жазаларға шартты түрде сотталған, сондай-ақ шартты түрде мерзімінен бұрын босатылған көшіп келушілер үшін – тағайындалған жаза мерзімі не жазаның өтелмеген бөлігі аяқталғаннан кейін күнтізбелік 15 күн өткен соң.

- Қылмыстық іс жүргізу заңнамасында белгіленген тәртіппен осындай қылмыстар туралы қылмыстық істер бойынша жәбірленуші немесе куәгер деп танылған

көшіп келушілер үшін-болу мерзімі қылмыстық істі тергеу үшін қажетті кезеңге ұзартылады, бірақ күнтізбелік 90 күннен аспайды.

- Ерекше жағдайларда (әлеуметтік, табиғи, техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар және дүлей зілзаладың немесе ауқымды аварияның (апаттың) нақты қатеріне, сондай-ақ көлік жұмысының кестесін бұзуға байланысты төтенше жағдай енгізілген кезде) - болу мерзімі шығуды ұйымдастыру үшін қажетті кезеңге ұзартылады, бірақ күнтізбелік 30 күннен аспайды.

Қазақстан Республикасынан жалға алынған аумақтарда тұратын немесе жұмыс істейтін көшіп келушілерді есепке алу жеке басын куәландыратын құжаттардың және жалға алынған аумақта тұрғылықты жері бойынша тіркеудің негізінде жалға алынған аумақтан тыс жерге барған кезде көші-қон қызметінің ақпараттық жүйесінде жүргізіледі. Бұл ретте Қазақстан Республикасына кіру күні жалға алынған аумақтан тыс жерлерге шығу күні болып табылады.

Мақалада біз Қазақстан мен Ресейдің шекаралас аумақтарындағы көші-қонды басқару мәселесін қарастырдық. Статистиканы қарап, жағдайды талдай отырып, біз осы екі ел арасындағы көші-қон ағынына әсер ететін кейбір себептер мен факторларды анықтадық.

Біздің талдауымыздан Қазақстан мен Ресей арасында бірқатар экономикалық, әлеуметтік, саяси және жеке факторларға байланысты мигранттардың үлкен ағымы бар екені белгілі болды. Мигранттардың келуіне әсер ететін негізгі факторлардың бірі-екі ел арасындағы жалақы деңгейінің айырмашылығы. Сонымен қатар, әлеуметтік тұрақтылық, көші-қон заңнамасындағы өзгерістер және жеке факторлар да көші-қон ағынына әсер етеді.

Жоғарыда аталған факторларға байланысты Қазақстан мен Ресей мемлекеттері шекара маңындағы аумақтардағы көші-қон ағынын басқаруға бағытталған келісілген саясаттар мен шараларды әзірлеп, іске асыруы тиіс. Мигранттарды бақылау мен есепке алудың неғұрлым тиімді жүйесін әзірлеу, сондай-ақ оларды қоғам мен еңбек нарығына біріктіру үшін жағдайларды жақсарту маңызды қадам болуы мүмкін.

Сонымен қатар, көші-қон ағынын басқарудың маңызды аспектісі-мигранттардың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету. Мемлекеттер тең қарым-қатынас, жұмыс, тұрғын үй және білім алу құқықтарының сақталуына, сондай-ақ кемсітушілік пен зорлық-зомбылықтан қорғауға кепілдік беруі керек. Бұл сонымен қатар мигранттарға денсаулық сақтау мен әлеуметтік қорғауға қол жетімділікті қамтамасыз етуді қамтуы мүмкін.

Қорытындылай келе, Қазақстан мен Ресейдің шекаралас аумағындағы көші-қонды басқару кешенді және ұзақ мерзімді тәсілді талап ететін маңызды міндет болып табылады. Осы салада табысқа жету үшін ақпараттық науқанды жақсарту, жұмысқа рұқсат алу процесін жеңілдету, көші-қон мониторингі мен бақылауын күшейту, мемлекеттік органдар мен қоғамдық ұйымдар арасындағы ынтымақтастықты күшейту және басқа елдермен ынтымақтастықты қоса алғанда, шаралар жиынтығын қабылдау қажет. Бұл шараларды жүзеге асыру мигранттардың өмір сүру және жұмыс жағдайларын жақсартуға, заңсыз көші-қонның алдын алуға және олардың экономика мен қоғамға интеграциялануына жағдай жасауға көмектеседі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. А. Мұрат Қазақстанда көшіп келушілердің келу және болу ережелерін өзгертті / Мұрат Арайлым. - Мәтін: электрондық // kazinform: [сайт]. - URL: https://www.inform.kz/ru/pravila-v-ezda-i-prebyvaniya-immigrantov-izmenili-v-kazahstane_a4024526
2. В. Касумова Ресейден Қазақстанға қоныс аударушылар: қауіп пе, әлде мүмкіндіктер ме? / Касумова Венера. - Мәтін: электрондық // / Malim: [сайт]. - URL: <https://malim.kz/article/society/migranty-iz-rossii-v-kazaxstane-ugroza-ili-vozmognosti-18645>
3. Көші-қон статистикасы. - Мәтін: электрондық // Gov.kz : [сайт]. - URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/qriim/press/article/details/13120?lang=ru>
4. Көші-қон: халықтың өмір сүру сапасын жақсартудағы формалары мен рөлі // CYBERLENINKA : сайт. - URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/migratsiya-formy-i-rol-v-uluchshenii-kachestva-zhizni-naseleniya>

5. Пандемия кезінде және одан кейін Ресейдегі еңбек көші-қоны / / "еңбек көші-қоны "халықаралық альянсы" Одағы : сайт. - URL: <https://ialm.ru/news/tm-pp/>

ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИИ КАЗАХСТАНСКИХ СТУДЕНТОВ, ПРЕБЫВАЮЩИХ ПО ПРОГРАММЕ АКАДЕМИЧЕСКОЙ МОБИЛЬНОСТИ В ЗАРУБЕЖНЫЕ ВУЗЫ

Алмажанова Айдана Азимхановна

almazhanova@bk.ru

Студентка специальности «Социология», факультета философии и психологии,
Карагандинского университета имени академика Е.А.Букетова
Научный руководитель — к.с.н., ассистент профессора кафедры политологии и
социологии Карагандинского университета имени академика Е.А.Букетова
Инджиголян А.А.

Казахстанская система высшего образования за последние годы стала полноценной частью мирового образовательного академического пространства. Активное участие университетов в Болонском процессе значительно повысило возможности казахстанских студентов получить не только профессиональные навыки в своих отечественных казахстанских университетах, но и приобрести теоретические и практические знания в зарубежных учебных заведениях во время различных краткосрочных и долгосрочных программах академического обмена и мобильности.

Академическая мобильность - это возможность для студентов участвовать в обмене с другими университетами, чтобы получить дополнительный опыт и образование. Каждый год все больше людей хотят получить образование за границей. Тысячи студентов подают документы в зарубежные университеты, стремясь быть принятыми в выбранное учебное заведение. Однако, из-за такого большого количества студентов, зарубежные университеты стали более внимательно относиться к отбору кандидатов. Претендентами на участие в программе академической мобильности могут стать студенты, которые прошли один семестр в университете. Воспользоваться программой в отправляющих вузах могут исключительно лучшие студенты, с высокими результатами академической успеваемости, активно занимающиеся общественной работой, волонтерством и с определенным, достаточным для обучения за границей уровнем языковой подготовки. То есть, в отечественных вузах при реализации программ зарубежного обмена студентами создана система эффективного отбора. Однако, как показывает практика (отзывы студентов и собственные наблюдения автора как участника программы академической мобильности 2021-2022 года Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, Румыния), несмотря на развитие у таких студентов хорошие коммуникативные навыки, новый образ жизни и условия пребывания за рубежом, требуют специальной подготовки.

Данное исследование, направлено на разработку практических рекомендаций для студентов, которые хотят стать участниками программ обмена и мобильности и которые могут быть использованы как чек-лист или предварительный инструктаж и ориентация в структуре вузовской предварительной подготовки или самоподготовки участников программ перед поездкой в иностранные университеты.

Так или иначе, в большей или меньшей степени, в период временной миграции или постоянной эмиграции люди сталкиваются с проблемами адаптации. Процесс адаптации является предметом изучения многих наук, начиная от естественных и заканчивая медицинской психиатрией. Применительно к изучению особенностей адаптации студентов в зарубежных вузах релевантным следует считать подход социально-психологический и социокультурный.